

کلیات مطبوعات نیمسال 1325

دو خط تفاهم یا تقابل

میان حکومت مرکزی با حکومت خودمختار آذربایجان

در این بخش از مجموعه اخبار مهم نیمه اول سال پرحادثه 1325 اخباری را می خوانید که پیامدهای مذاکرات و تفاهم های دولت قوام السلطنه و دولت شوروی در زمان استالین و پس از پایان جنگ دوم است. دورانی که اتحاد شوروی از صفحات شمال کشور ارتش خود را بدون هر گونه ادعای ارضی و یا خواست های اقتصادی عقب می کشد و همزمان با آن، دولت انگلستان جای پای خود را درحاکمیت دربار شاهنشاهی استوارتر می کند. برخی تکاپوهای آلوده به تفکرات هیئتی همچنان در ارتش ایران حاکم است که با آن مقابله می شود- نظیر بازداشت سرلشگرارفع- اما نه آنچنان که این مقابله به قربانی شدن ژنرال های ارتش بیانجامد. دوران کوتاهی دست آنها از ارتش کوتاه می شود و سپس به خدمت فراخوانده می شوند. مانند سرهنگ منوچهری (آریانا) که بعدها ارتشبد و رئیس ستاد ارتش شد و یا سرلشگر ارفع.

همزمان با خروج ارتش سرخ از صفحات شمال ایران، دولت مرکزی بیانیه ای درباره حقوق ملی مردم آذربایجان صادر می کند. این بیانیه شامل پذیرش بخشی از حقوق ملی مردم آذربایجان در چارچوب قانون اساسی موجود کشور و با تمرکز روی انجمن های ایالتی و ولایتی است و زمینه تفاهم با دولت خودمختار آذربایجان را می خواهد فراهم سازد، گرچه همچنان می خواهد ارتش شاهنشاهی را در آن منطقه بعنوان چماق حکومتی مستقر سازد و این درحالیست که در آذربایجان نیروی نظامی محلی تحت فرماندهی حکومت محلی تشکیل شده و مجلس محلی نیز با انتخاب مستقیم مردم بر سر کار است. دولت با صدور بیانیه ای که در زیر می خوانید زمینه چانه زنی با دولت خودمختار را فراهم ساخته و در اخبار روزهای بعد نیز چانه زنی با مذاکرات مستقیم دولت مرکزی و دولت محلی وسعت می گیرد. از این مرحله به بعد است که شاه و دربار توطئه گر خود راسا وارد میدان می شود. شاه به رقابت با نخست وزیر - قوام السلطنه- جنبه های علنی تر می دهد و به کمک ارتش و فرماندهان آن در مقابل دولت صف آرائی می کند. مذاکرات با دولت محلی آذربایجان می رود که به جنگ و سرکوب بیانجامد و قوام السلطنه نیز برای حفظ موقعیت خویش سالوسانه پوست عوض کرده و با شاه همراهی می کند. اخبار این بخش آخر را در شماره های آینده می خوانید. آنچه را در این شماره می خوانید اخباری است که از آن هنوز آتش جنگ و خونریزی در آذربایجان بر نمی خیزد.

آنچه که درباره بحرین و نفت آن می خوانید نیز، در واقع امتیازی است که دولت انگلستان بعنوان یک امتیاز به دولت مرکزی ایران میدهد، چرا که در این تاریخ بر بحرین سلطه داشته و این سلطه در سرانجام خود نیز به جدائی بحرین از ایران در نیمه های سلطنت محمدرضا شاه می انجامد.

ادامه اخبار

توقیف سرلشگر ارفع

روز 21 فروردین ماه خبر زیر از طرف رادیو تهران منتشر گردید:

نظر به سوء ظنی که نسبت به عملیات سرلشگر ارفع رئیس سابق ستاد ارتش و اقدامات وی بر علیه حکومت مشروطه موجود بود به امر رئیس محترم دولت مقارن نیمه شب گذشته نامبرده بازداشت و در دژبانی زندانی گردید.

نمایندگان انگلستان در شمال ایران

روز چهارشنبه 22 فروردین ماه آقایان "هد" و "فوت" با موفقیت دولت به شمال حرکت کرده و شهرهای فیروز کوه، شاهی، بابل را دیدن نموده و شب شنبه به تهران بازگشته و صبح شنبه 24 فروردین ماه تهران را ترک و از راه بغداد به سوی لندن رهسپار شدند.

تصویب نامه حق امتیاز بر مواد نفتی بحرین

طبق تصویبنامه هیات وزیران که روز 28 فروردین منتشر گردید از این پس از مواد نفتی بحرین که در داخل کشور مصرف می شود مبلغی بعنوان حق الامتیاز دریافت خواهد شد. این مبلغ معادل حقوق دریافتی از شرکت سهامی نفت ایران و انگلیس بابت حق امتیاز و مالیات خواهد بود.

چون دولت و ملت ایران بحرین را جزء لاینفک خاک ایران میدانند از نفتی که از این جزیره به ایران داده می شد تا کنون حقوق گمرکی دریافت نمی شده است و به همین جهت شرکت نفت بحرین که از دو کمپانی امریکائی تشکیل گردیده است در یکسال اخیر مقدار زیادی نفت به جنوب ایران وارد کرده و بدون پرداخت حق گمرکی در نتیجه ارزانتر از قیمت نفت شرکت ایران و انگلیس به فروش می رسانده است.

دولت برای آنکه عواید بیشتری داشته باشد تصویب نمود معادل حقوق دریافتی از شرکت سهامی نفت انگلیس و ایران بابت حق الامتیاز و مالیات از نفت شرکت امریکائی بحرین نیز گرفته شود. حق امتیاز سالیانه که دولت از شرکت نفت ایران و انگلیس می گیرد مبلغ 4 شلینگ برای هر تن نفت است که برای مصرف داخلی در ایران به فروش برسد یا از ایران صادر شود. علاوه بر این مبلغ 4 شلینگ شرکت نفت ایران و انگلیس مالیات بر درآمد و بیست در صد عایدات خالص خود را در سال و مابه التفاوت قیمت طلا را نیز به دولت ایران بابت حق امتیاز می پردازد.

جشن در وزارت امور خارجه

روز 5 شنبه 29 فروردین از طرف آقای نخست وزیر جشنی در وزارت امور خارجه به افتخار آقای سفیر کبیر اتحاد جماهیر شوروی برپا گردید.

در این جشن آقای مظفر فیروز و چند تن از وزیران و رجال ایران و جمعی از رجال سیاسی مقیم تهران حضور داشتند و آقای نخست وزیر نطقی ایراد فرمودند و از حصول حسن تفاهم بین دولت ایران و اتحاد جماهیر شوروی اظهار مسرت و از عظمت و سخاوت دولت شوروی تقدیر فرموده جام خود را به سلامتی ژنرال ایسم استالین پیشوای اتحاد جماهیر شوروی نوشیدند.

آقای سفیر کبیر از بیانات آقای نخست وزیر اظهار تشکر نموده و ایشان نیز از برطرف شدن اختلافات فی مابین خوشوقتی خود را اعلام و از نداشتن زبان شیرین فارسی اظهار تاسف و از شخصیت و صداقت جناب آقای نخست وزیر اظهار مسرت نموده جام خود را به سلامتی آقای نخست وزیر نوشیدند.

...

برابر خبرهای رسیده روز پنجشنبه 29 فروردین ماه آخرین دسته های سربازان نیروهای شوروی در رشت از بندر پهلوی بسوی کشور خود رهسپار شدند. بنابر این کلیات نقاط رشت و بندر پهلوی از ارتش سرخ تخلیه و به دولت ایران تحویل گردید.

حرکت آقای ایپکچیان به تبریز

روز یکشنبه اول اردیبهشت ماه ساعت 11 صبح آقای ایپکچیان که نمایندگی دوره چهاردهم را از تبریز داشتند برای ابلاغ منویات خیرخواهانه و مسالمت آمیز دولت نسبت به آذربایجان به سوی تبریز حرکت کردند.

اعلامیه زیر

از طرف جناب آقای نخست وزیر منتشر گردید

در بدو تشکیل دولت فعلی که امور آذربایجان محل اعتنا و توجه مخصوص قرار گرفت و اصلاحات آن سامان جلب نظر نمود، پس از غور و مطالعه در منویات هموطنان گرامی هیات وزیران تصمیم گرفت تاحدی که قانون اساسی و سایر قوانین موضوعه به قوه مجریه اجازه می دهد آمال ساکنین آن استان برآورده شده و با آغوش باز آن هموطنان عزیز را پذیرفته و به وحدت و اخوت دعوت نماید. اینست که تصویب نامه هیات دولت که در این موضع صادر شده برای اطلاع عامه ذیلا نشر می شود:

اختیاراتی که در قانون مصوب ربیع الثانی 1325 قمری بموجب اصل 29 و 90 و 91 و 92 و 93 متمم قانون اساسی برای انجمن های ایالتی و ولایتی تصویب شده در آذربایجان به طریق ذیل تصریح و تائید می گردد:

1- روسای کشاورزی و بازرگانی و پیشه و هنر و حمل و نقل محلی و فرهنگ و بهداری و شهربانی و دوایر دادرسی و دادستانی و ناظر دارائی بوسیله انجمن های ایالتی و ولایتی انتخاب و مطابق مقررات احکام رسمی آنها از طرف دولت در تهران صادر خواهد شد.

2- تعیین استاندار با جلب نظر انجمن ایالتی با دولت خواهد بود و نصب فرماندهان قوای نظامی و ژاندارمری از طرف دولت بعمل خواهد آمد.

3- زبان رسمی آذربایجان مانند سایر نواحی کشور ایران فارسی می باشد و کارهای دفاتر در اداره های محلی و کارهای دوائر دادگستری به زبان های فارسی و آذربایجانی (ترکی) صورت می گیرد. اما تدریس در 5 کلاس ابتدائی در مدارس به زبان آذربایجانی صورت می گیرد.

4- هنگام تعیین عایدات مالیاتی و اعتبارات بودجه کشور دولت در باره آذربایجان ضرورت بهبود آبادی و عمران شهرها و اصلاح کارهای فرهنگی و بهداری و غیره را در نظر خواهد گرفت.

5- فعالیت سازمان های دمکراتیک در آذربایجان و اتحادیه ها و غیره مانند سایر نقاط کشور آزاد است.

6- نسبت به اهالی و کارکنان دموکراسی آذربایجان برای شرکت آنها در نهضت دموکراتیک در گذشته تضيیقات بعمل نخواهد آمد.

7- با افزایش عده نمایندگان آذربایجان به تناسب جمعیت حقیقی آن ایالت موافقت حاصل است و در بدو تشکیل دوره پانزدهم تقنینیه پیشنهاد لازم در این باب به مجلس تقدیم خواهد شد که پس از تصویب کسری عده برای همان دوره انتخاب شود.

جلسه هفتگی مطبوعات

ساعت 11 و نیم روز سه شنبه سوم اردیبهشت جلسه مطبوعاتی با حضور آقای نخست وزیر و آقای مظفر فیروز و آقای بهار (ملک الشعرا) و عده ای از مدیران جراید تشکیل و در موضوع عید اول ماه مه و محاکمه سرهنگ زنگنه در آذربایجان و تقسیم اراضی بین کشاورزان و دعاوی ایران درباره بحرین و اصلاح وضع دادگستری مذاکرات مفصلی به عمل آمد و نیمساعت بعد از ظهر جلسه ختم شد.